

HOLLANDIA

cultuurhistorisch
onderzoek & archeologie

Archeologisch bureauonderzoek
Zanderij 2.0 te Castricum, gemeente
Castricum

HOLLANDIA reeks 820

COLOFON

Hollandia reeks nr.	820
Titel:	Archeologisch bureauonderzoek Zanderij 2.0 te Castricum, gemeente Castricum
Toponiem:	Zanderij
Gemeente:	Castricum (NH)
Onderzoeksmeldingsnummer Archis:	4862596100
Hoekcoördinaten:	105095/507609 104803/507258 105533/507441 105193/506781
Auteur:	N.C. Tuinman
In opdracht van:	PWN Rijksweg 501, 1991 AS Velsbroek
Contactpersoon opdrachtgever:	Dhr. N. Hogeweg
Wetenschappelijke leiding:	P.M. Floore
Illustraties:	N.C. Tuinman, tenzij anders vermeld
Definitieve versie:	Mei 2020
Oplage:	6
ISSN:	1572-3151

© **HOLLANDIA** archeologen, Zaandijk 2020

HOLLANDIA archeologen

Tuinstraat 27a
1544 RS Zaandijk

☎ 075 - 622 49 57

✉ info@archeologen.com

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
1. Inleiding	9
2. Onderzoeksgebied	11
3. Beleid	13
4. Methode	15
5. Aardwetenschappelijke gegevens	17
6. Historische en archeologische gegevens	19
7. Gespecificeerde archeologische verwachting	21
8. Conclusie en advies	23
Literatuur	25
Bijlagen	27
Bijlage 1: Archeologische perioden	28
Bijlage 2: Archeologische stappenplan	29

Samenvatting

In mei 2020 heeft Hollandia Archeologen, in opdracht van dhr. N. Hogeweg namens de PWN, een archeologisch bureauonderzoek opgesteld voor een onderzoeksgebied ten westen van het dorp Castricum tussen de duinen en het NS-station.

Het onderzoeksgebied is gelegen aan direct ten westen van het treinstation te Castricum. De locatie ligt aan de binnenduinrand en wordt gebruikt voor agrarische doeleinden. Binnen het onderzoeksgebied lopen onder andere de Geversweg, de Duinenboschweg, de Zanderijweg en de Oude Schulpweg. De hoekcoördinaten van het onderzoeksgebied zijn: 105095/507609, 104803/507258, 105533/507441 en 105193/506781. In ARCHIS is het onderzoek aangemeld onder onderzoeksmeldingsnummer 4862596100.

Binnen het onderzoeksgebied zijn twee archeologische regimes van toepassing. De twee regimes betreffen Waarde Archeologie-2 en Waarde Archeologie-5 (afb.3). Bij de terreinen met Waarde Archeologie-2 geldt dat indien bodemingrepen groter zijn dan 500 m² of dieper is dan 0,4 m vanaf het maaiveld reiken, archeologisch vooronderzoek verplicht is. Bij de terreinen met Waarde Archeologie-5 geldt dat indien bodemingrepen groter zijn dan 500 m² of dieper is dan 0,6 m vanaf het maaiveld reiken, archeologisch vooronderzoek verplicht is.

Binnen het onderzoeksgebied zijn geen eerdere archeologische onderzoeken uitgevoerd. Er zijn tevens geen vondstmeldingen binnen het terrein geregistreerd. In de directe omgeving van het onderzoeksgebied zijn wel vondstmeldingen en onderzoeken bekend. Het onderzoeksgebied is vanaf de late ijzertijd bewoonbaar. In de directe omgeving van het onderzoeksgebied zijn in het verleden vanaf de late ijzertijd tot en met de nieuwe tijd vondsten en sporen aangetroffen. Hierdoor geldt voor deze periodes een hoge verwachting op het aantreffen van archeologische resten. In de 19^e eeuw wordt het duinlandschap afgegraven, waarschijnlijk betreft dit alleen de jong duinen, jongere niveaus kunnen nog aanwezig zijn.

Advies

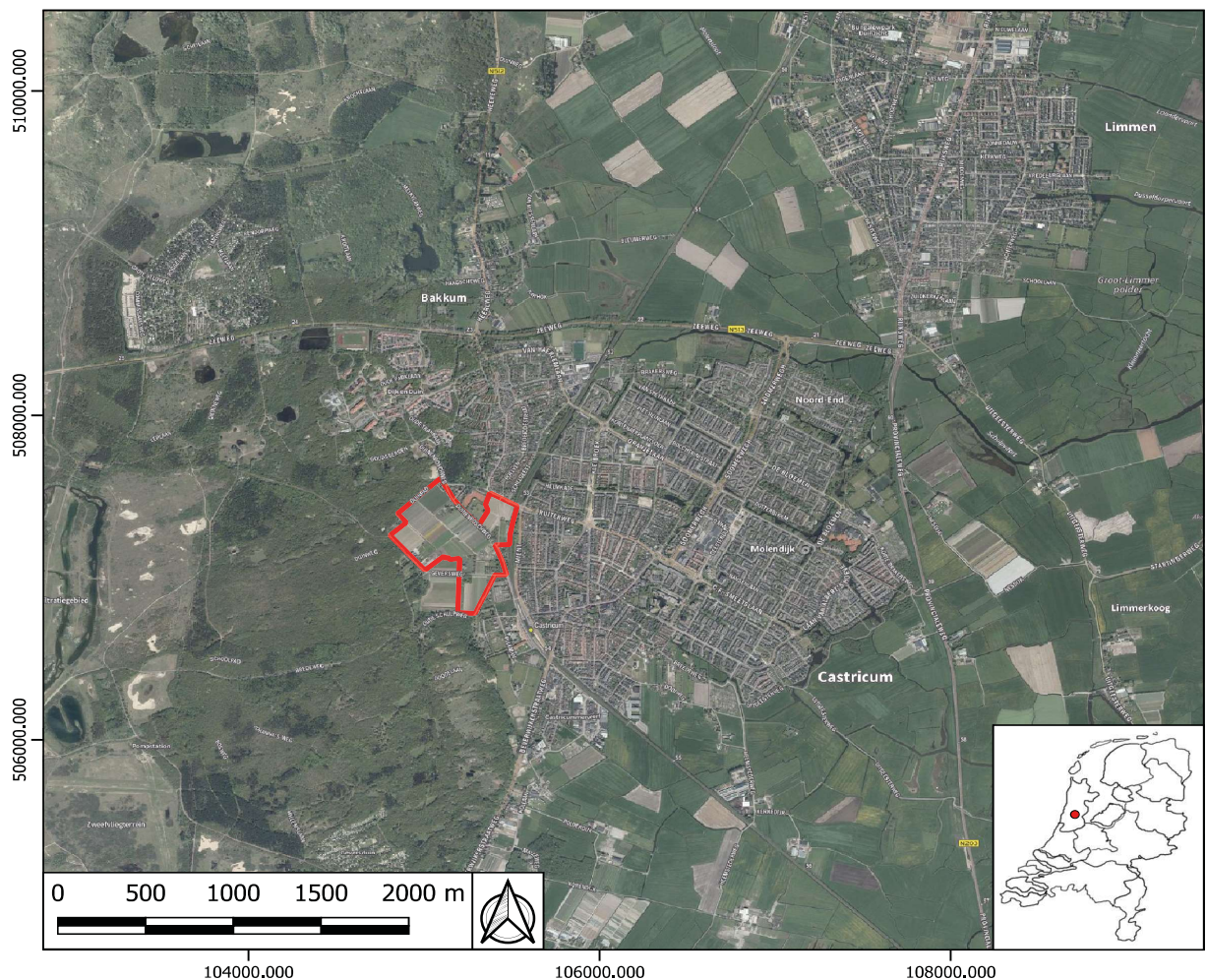
Er is een hoge verwachting op het aantreffen van archeologische sporen uit de late ijzertijd tot en met de nieuwe tijd. Vanwege deze hoge verwachting wordt aanbevolen om bij alle toekomstige bodemroerende activiteiten binnen het onderzoeksgebied archeologische onderzoek uit te voeren.

Hoe dit vervolgonderzoek er uit dient te zien is afhankelijk van de geplande bodemroerende werkzaamheden. Bij voorkeur wordt een verkennend archeologisch booronderzoek uitgevoerd (protocol 4003). Hiermee kan inzicht worden verkregen in de vormeenheden van het landschap die van invloed zijn op de locatiekeuze in het verleden. Doel van het onderzoek is het uitsluiten van archeologisch kansarme zones en het selecteren van kansrijke zones.

Wij wijzen erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

1. Inleiding

In mei 2020 heeft Hollandia Archeologen, in opdracht van dhr. N. Hogeweg namens de PWN, een archeologisch bureauonderzoek opgesteld voor een onderzoeksgebied ten westen van het dorp Castricum tussen de duinen en het NS-station (zie afb. 1). Een deel van het onderzoeksgebied is reeds eigendom van de provincie andere delen staan op de planning om aangekocht worden. Het archeologisch bureauonderzoek is noodzakelijk om het bestemmingsplan te kunnen wijzigen. Op het moment zijn er nog geen exacte toekomstige bodemingrepen bekend. Mogelijk zal het terrein heringericht worden waarbij een duinrel aangelegd wordt. Dit bureauonderzoek brengt bekende historische, archeologische en bodemkundige gegevens van het plangebied en de omgeving in kaart om in een vroeg stadium een zo nauwkeurig mogelijk beeld te vormen van de te verwachten archeologische resten. In ARCHIS is het onderzoek aangemeld onder onderzoeksmeldingsnummer 4862596100

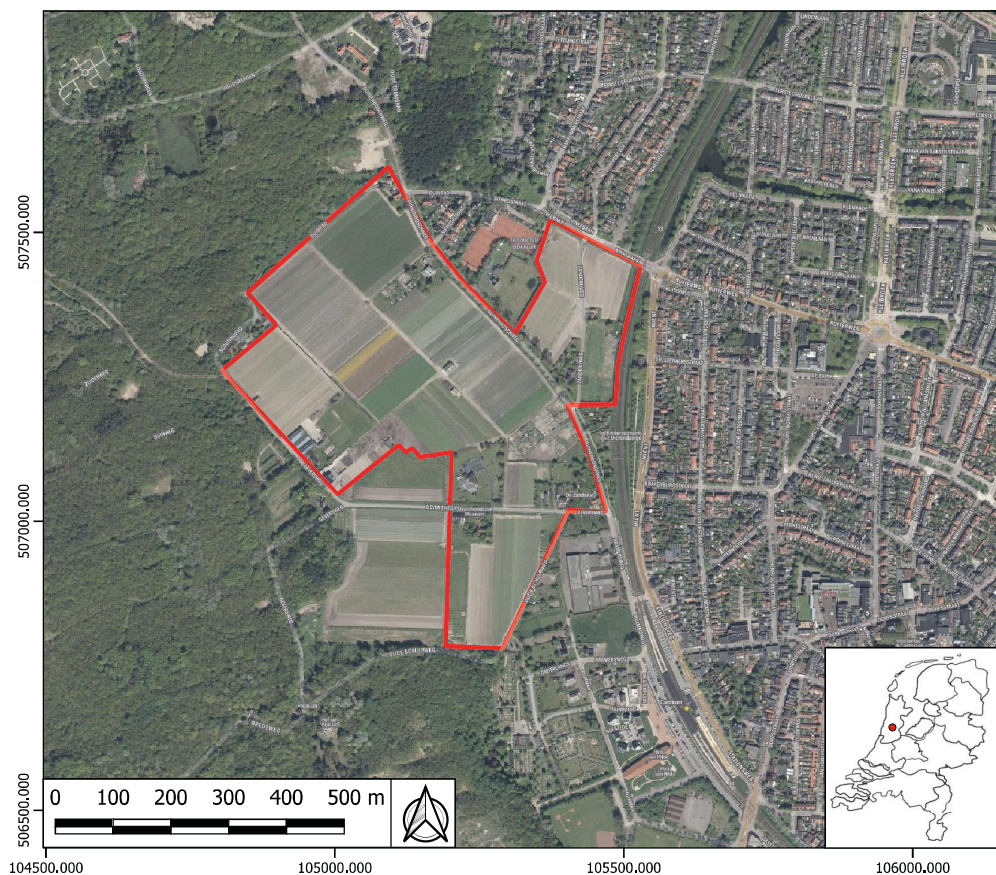

Afbeelding 1: Het onderzoeksgebied binnen het rode kader, geprojecteerd op een recente luchtfoto.

2. Onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied is gelegen aan direct ten westen van het treinstation te Castricum. De locatie ligt aan de binnenduinrand en wordt nog gebruikt voor agrarische doeleinden. Binnen het onderzoeksgebied lopen onder andere de Geversweg, de Duinenboschweg, de Zanderijweg en de Oude Schulpweg. De hoekcoördinaten van het onderzoeksgebied zijn: 105095/507609, 104803/507258, 105533/507441 en 105193/506781.

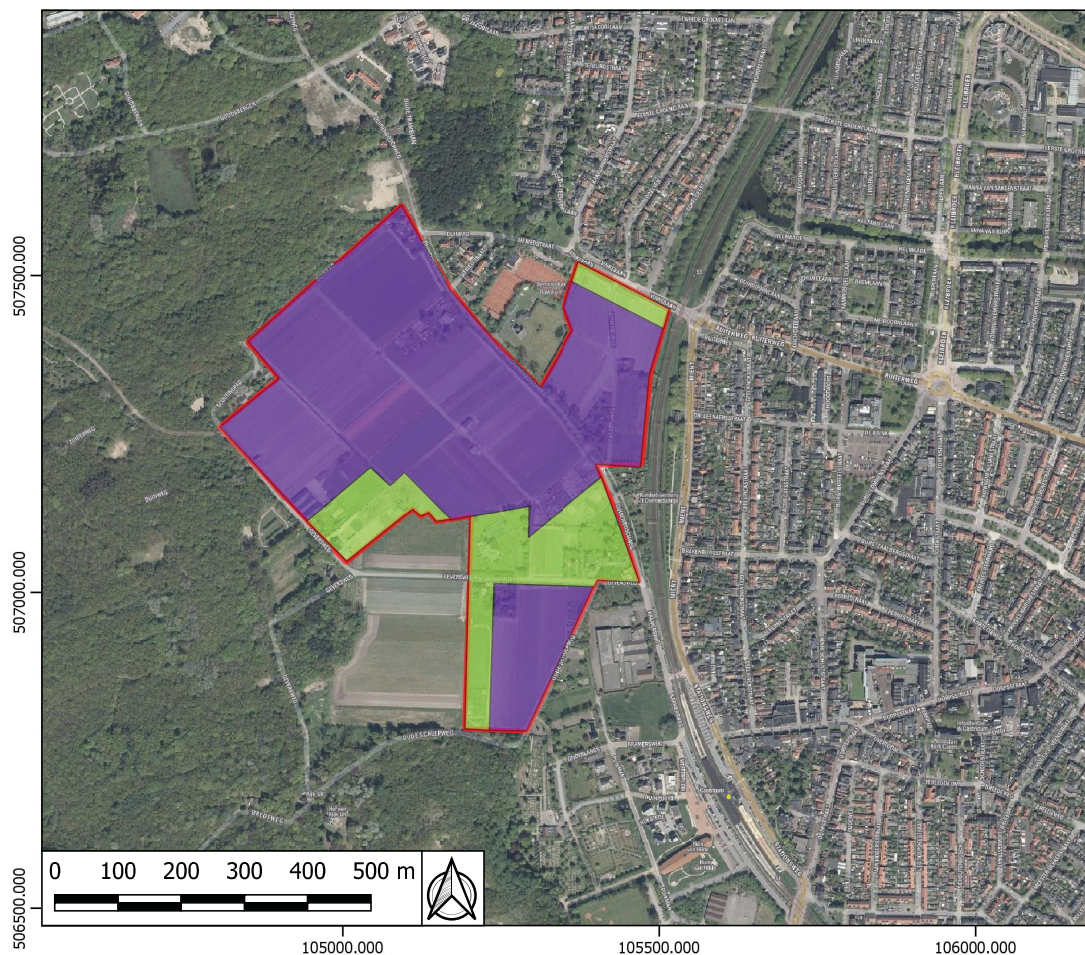
Het totale oppervlakte van het onderzoeksgebied is circa 28,5 hectare. Momenteel is het terrein in gebruik als bollenland en grasland. De maaiveldhoogte binnen het onderzoeksgebied varieert tussen de 2,0 meter boven NAP in het westen tot circa 0,8 meter boven NAP in het oosten. Het hoogteverschil is te verklaren vanwege de hoog gelegen duinen aan de westzijde van het onderzoeksgebied. Op de indicatieve kaart archeologische waarden (IKAW) ligt het plangebied in een zone met een hoge trefkans op het aantreffen van archeologische waarden. Op de archeologische beleidsadvieskaart is te zien dat het onderzoeksgebied binnen de geolandschappelijke verwachtingszone 'duinenlandschap' ligt. Binnen het onderzoeksgebied zijn geen rijksmonumenten of archeologische monumenten aanwezig.

Afbeelding 2: Luchtfoto van het onderzoeksgebied (rood kader)

3. Beleid

Het onderzoeksgebied ligt binnen het verwachtingszone 'duinenlandschap'. In de geldende bestemmingsplannen is het huidige archeologieregime vastgelegd (www.ruimtelijkeplannen.nl). Binnen het onderzoeksgebied zijn twee archeologische regimes van toepassing. De twee regimes betreffen Waarde Archeologie-2 en Waarde Archeologie-5 (afb.3). Bij de terreinen met Waarde Archeologie-2 geldt dat indien bodemingrepen groter zijn dan 500 m² of dieper is dan 0,4 m vanaf het maaiveld reiken, archeologisch vooronderzoek verplicht is. Bij de terreinen met Waarde Archeologie-5 geldt dat indien bodemingrepen groter zijn dan 500 m² of dieper is dan 0,6 m vanaf het maaiveld reiken, archeologisch vooronderzoek verplicht is.

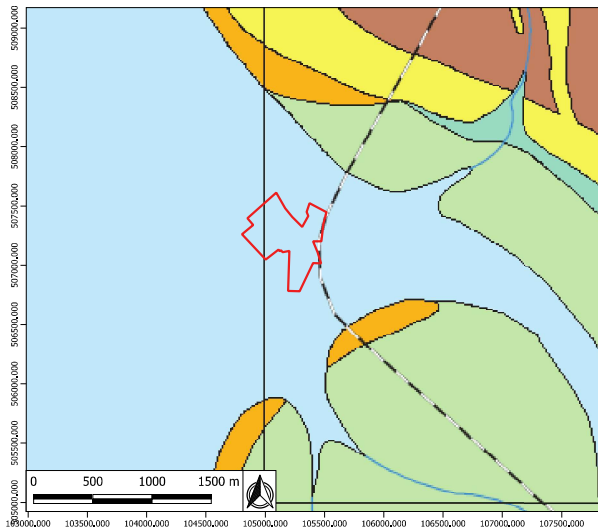
Afbeelding 3. De binnen het onderzoeksgebied geldende archeologische categorieën. Het groen geeft de 2e categorie aan. Paars geeft de 5e categorie aan.

4. Methode

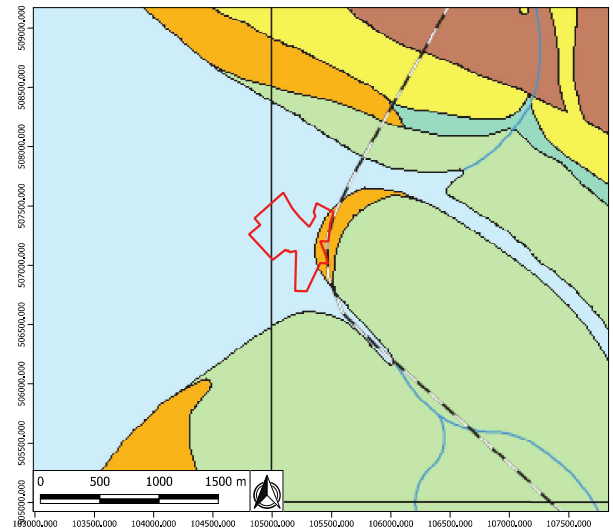
Het doel van een bureauonderzoek is om aan de hand van bestaande bronnen informatie te verzamelen over bekende of te verwachten archeologische waarden binnen een bepaald gebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, het karakter en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit van de archeologische waarden. Afhankelijk van de omvang van de werkzaamheden, de aard van de aanleiding tot het onderzoek en de vraagstelling (welke archeologische waarden kunnen binnen het plangebied verwacht worden? En in hoeverre zullen de graafwerkzaamheden deze archeologische resten bedreigen?) zullen aanvullende gegevens verzameld dienen te worden.

Het bureauonderzoek resulteert in een rapport met een gespecificeerd verwachtingsmodel. Op basis van dit verwachtingsmodel wordt een (selectie)advies gegeven. Het bevoegd gezag, in dit geval de gemeente Heemskerk, kan hierop een (selectie)besluit maken ten aanzien van (eventueel) vervolgonderzoek. Tevens kan door middel van het bureauonderzoek in een vroeg stadium rekening worden gehouden in de planvorming met aanwezige archeologische waarden in de bodem. Bij een bureauonderzoek worden, indien voorhanden, bronnen geraadpleegd die informatie verschaffen over de geologie en archeologie van het betreffende gebied. Onder andere wordt gebruik gemaakt van:

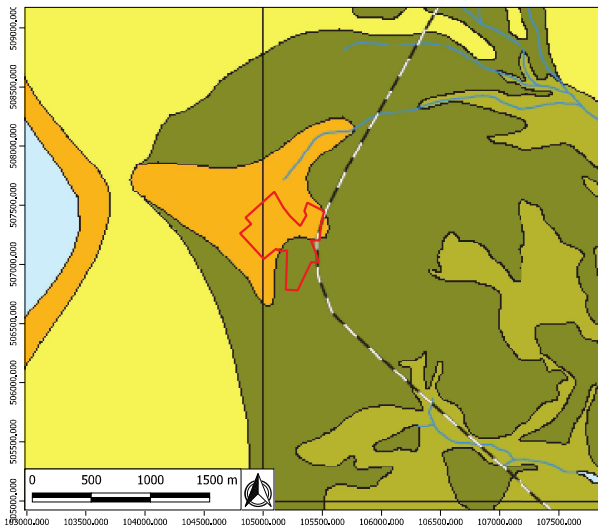
- 1. Kaartmateriaal, zoals bodemkundige, geomorfologische, geologische en historische kaartgegevens, evenals beleidskaarten zoals gemeentelijke en provinciale verwachtingskaarten.*
- 2. Gegevens omtrent eerder verricht onderzoek en vondstmeldingen in het gebied uit de database van het Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE).*
- 3. Relevante geologische, historische en archeologische literatuur.*

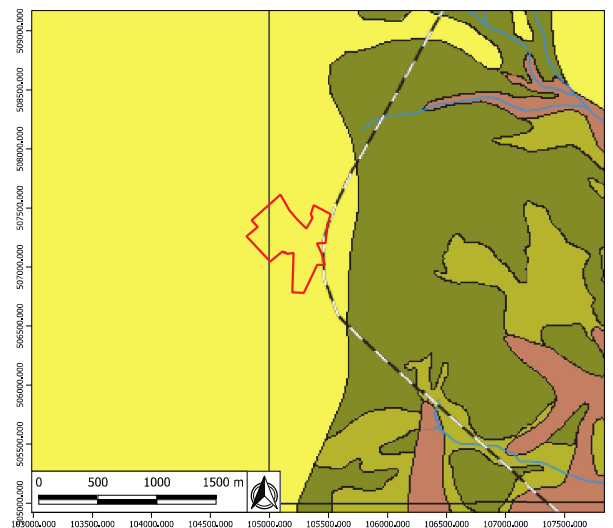
1000 v.Chr.

750 v.Chr.

100 n.Chr.

500 n.Chr.

Afbeelding 4. De ontwikkeling van het landschap binnen het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied binnen het rode kader.
Bron: P. Vos, Deltares.

5. Aardwetenschappelijke gegevens

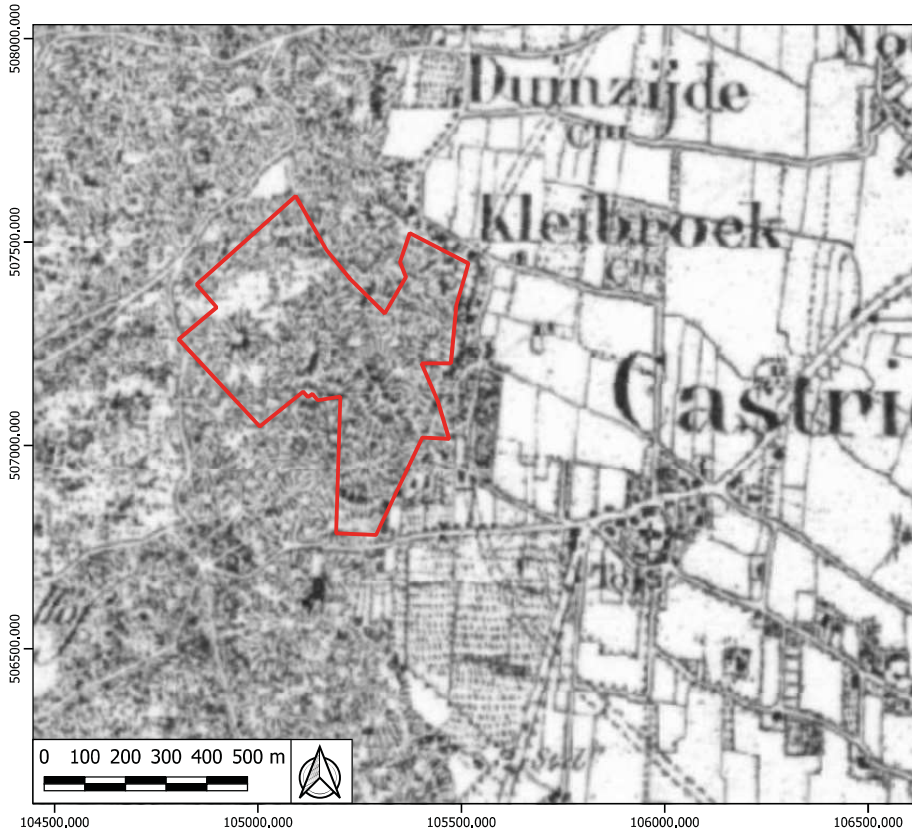
De ondergrond van de gemeente Castricum is voor een groot deel gevormd onder invloed van het Oer-IJ, een oude getijdegeul die in het huidige landschap alleen nog zichtbaar is in oude waterlopen en de verkavelingstructuur (De Koning & Salomons 2017, 15). Het Oer-IJ is een afgeleide benaming van de term Oer-IJ afzettingen geïntroduceerd door de bodemkundige Güray bij een van de naoorlogse bodemkarteringen van het gebied. Naderhand begon men ook de processen die tot deze zo ver landinwaarts gelegen mariene afzettingen hadden geleid te begrijpen. Het Oer-IJ, een voorloper van het huidige IJ, was een noordelijke aftakking van de Rijn, die bij Castricum in zee uitmondde. Ter hoogte van Castricum was het strandwal- en oude duingebied onderbroken door een kilometers brede opening naar zee. Aan het eind van het neolithicum, rond 2500 v. Chr., de zeespiegel minder snel steeg en sloot de Noordzeekust zich daardoor op veel plekken. Hierdoor ontstonden er achter de kuststrook, die gevormd werd door een langgerekt duingebied op strandwallen, een groot veengebied. Het terrein waar de huidige onderzoekslocaties liggen bleef door het Oer-IJ echter onder invloed van de Noordzee. De getijdewerking zorgde er voor dat er een groot kweldergebied ontstond met wadplaten en getijdegeulen. Deze geulen hebben eventuele oudere sporen weggesleten maar zorgden ook voor de aanvoer van sedimenten die in de Oer-IJmonding en tijdens overstromingen werden afgezet. Rond 1000 v.Chr. bevindt het plangebied zich onder water, in de monding van het Oer-IJ (afb. 4). Rond 750 v.Chr. is er tijdelijk een strandwal aanwezig in het oosten van het plangebied. Deze wal verdwijnt rond 500 v.Chr. Rond het begin van de jaartelling is het Oer-IJ niet meer actief. De kuststrook sloot, wat voor verlanding van het gebied zorgde. Vervolgens trad veenvorming op in de lage delen van het landschap. Ter hoogte van het onderzoeksgebied bevindt zich een verhoogd kwelderlandschap met strand dat langzaam verlandde. Omstreeks het sluiten van de kuststrook is het plangebied bewoonbaar. Op de kwelder ontstaan duinen die vanaf de vroege middeleeuwen door de wind steeds hoger worden opgeblazen. Deze duinen worden de jonge duinen genoemd. Binnen het onderzoeksgebied zijn deze duinen vanaf de 19^e eeuw systematisch afgegraven om het zand elders te gebruiken.

Geomorfologie en bodemkunde

Op de geomorfologische kaart van het onderzoeksgebied is een zeer eenduidige ontstaansgeschiedenis zichtbaar. Het volledige onderzoeksgebied bestaat uit kustduinen met bijbehorende vlakten en laagten, ontstaan door eolische processen. Ook de bodemkundige kaart toont slechts een landschapseenheid binnen het onderzoeksgebied. Binnen het onderzoeksgebied bestaat de bodem uit kalkhoudende vlakvaaggronden; matig fijn zand (<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl/#/kaart>).

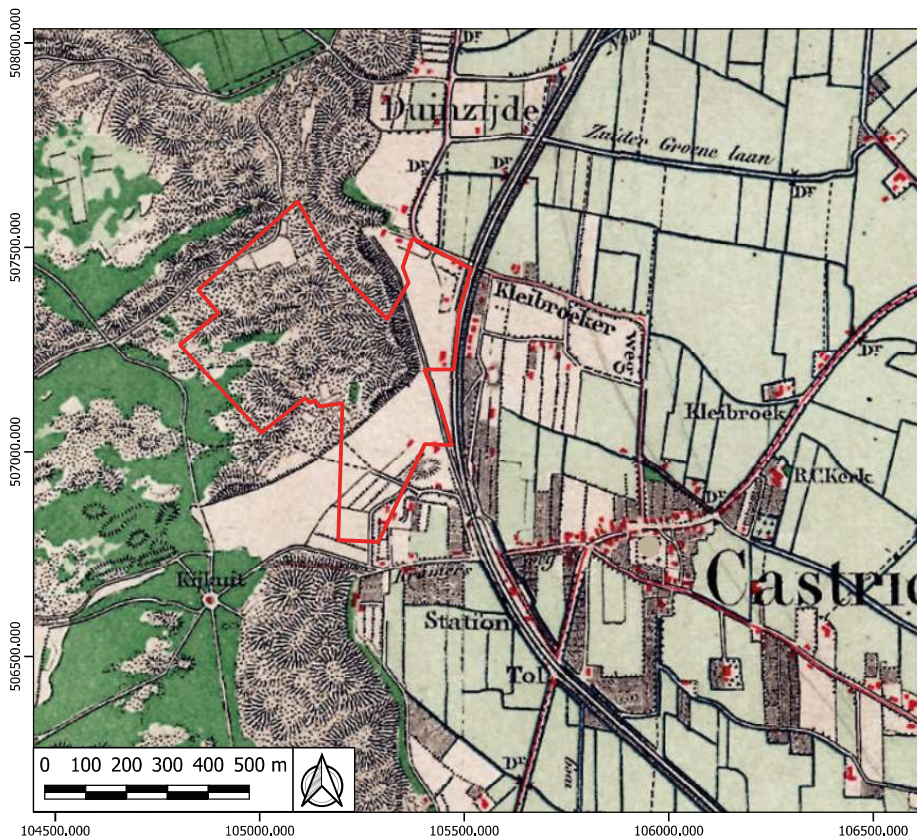
Verstoringsbronnen

Op de online verstoringsbronnenkaart blijkt het volledige onderzoeksgebied te bestaan uit vergraven gronden.

Afbeelding 5. Het onderzoeksgebied binnen het rode kader, geprojecteerd op een topografische kaart uit omstreeks 1850. Bron: Topotijdreis.nl

Afbeelding 6. Het onderzoeksgebied binnen het rode kader, geprojecteerd op een topografische kaart uit de tweede helft van de 19e eeuw. Bron: Topotijdreis.nl

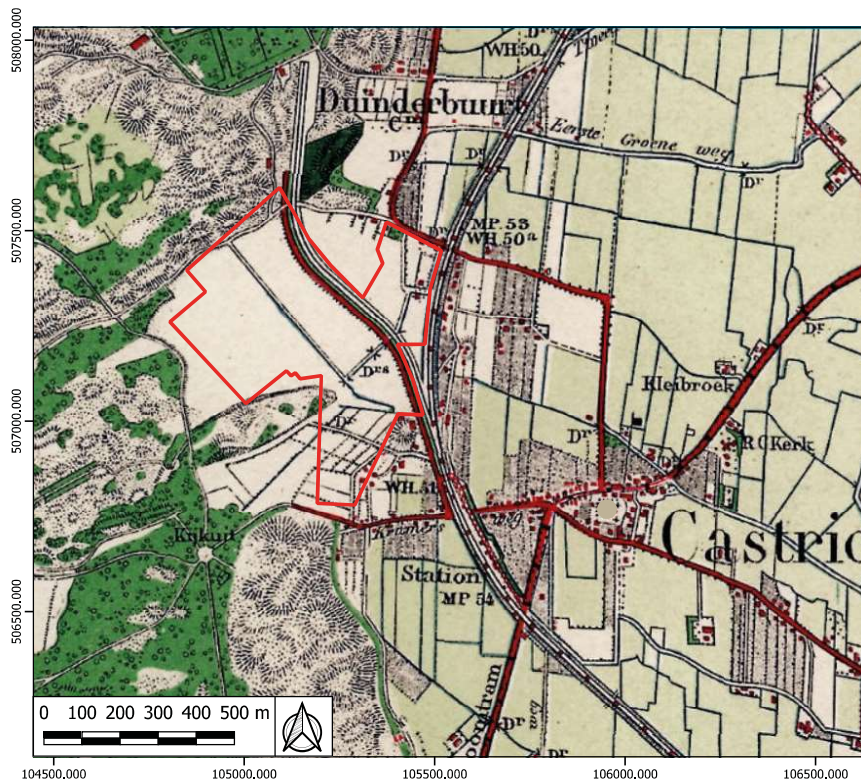

6. Historische en archeologische gegevens

Castricum wordt in historische bronnen voor het eerst in de 10^e eeuw genoemd. De Sint-Pancratiuskerk is de historische dorpskerk en haar parochie wordt voor het eerst genoemd in een oorkonde van 14 januari 1231 (Numan 2005, 121). De kerk zelf is mogelijk veel ouder. In de middeleeuwen is de heerlijkheid Castricum eigendom van diverse adellijke families, zoals Van Henegouwen en Van Polanen (Van Deelen 1981, 47). Van een grote, dichtbevolkte nederzetting is geen sprake.

Op basis van oude kaarten kan een beeld verkregen worden van de historische bebouwing van Castricum en omgeving.

De Castricumse Zanderij dankt zijn naam aan de zandafgraving die er vroeger plaatsvond. Voor het vervoeren van zand werd vanaf circa 1860 gebruikgemaakt van smalspoor met lorries (<https://onh.nl/nieuws/tuinderslorrie-keert-terug-in-castricumse-bollenstreek>) (afb 8). Het onderzoeksgebied ligt op de vroegste geraadpleegde kaarten midden in een duingebied. De naam ‘Zanderij’ wijst op een locatie waar (in het verleden) zand afgegraven en gewonnen is. Rond halverwege de 19^e eeuw ligt het onderzoeksgebied s in de duinen (afb. 5). Er is geen bewoning zichtbaar binnen het gebied. Vlak hierna begint men met het afgraven van de duinen binnen het onderzoeksgebied. Het gewonnen zand wordt mogelijk gebruikt bij de aanleg van de spoorlijn. In de tweede helft van de 19^e eeuw is in het oostelijk deel van het onderzoeksgebied en in de zuidpunt een groot deel van de duinenrij verdwenen (afb. 6).

Afbeelding 7. Het onderzoeksgebied binnen het rode kader, geprojecteerd op een topografische kaart uit omstreeks 1950. Bron: Topotijdreis.nl

Afbeelding 8. Zandafgravingen ten noorden van de Zanderij in 1904. De afgravingen vonden plaats ten behoeven van de bouw van het gesticht Duin en Bosch. Bron: Beeldbanknoordholland, NL-HlmNHA_559_01285.

In het midden van de 20^e eeuw blijkt het terrein van de Zanderij nagenoeg compleet afgegraven te zijn en heeft het ongeveer de huidige contouren gekregen. Binnen het onderzoeksgebied zijn her en der enkele boerderijen zichtbaar. Van het oude duinlandschap is enkel een vlakte overgebleven. Doordat de jonge duinen binnen het onderzoeksgebied afgegraven zijn is het mogelijk dat oude lagen zich nu relatief dicht aan het oppervlakte bevinden.

Archeologische gegevens

Nr.	Archis nr.	Omschrijving
1	Geen	Geo-archeologisch booronderzoek onderzoek uitgevoerd door dhr. W. Bosman.
2	4036216100	Archeologisch bureau- en booronderzoek uitgevoerd door MUG in 2017.
3	4686031100	Archeologische begeleiding uitgevoerd door Hollandia Archeologen in 2019
4	2338587100	Archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door VuHBS in 2013
5	2068379100	Archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door de UVA in 2005
6	2306623100	Archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door Becker en Van de Graaf in 2011
7	43050	Archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door Hollandia Archeologen in 2013

Binnen het onderzoeksgebied zijn geen eerdere archeologische onderzoeken uitgevoerd. Er zijn bovendien geen vondstmeldingen binnen het terrein geregistreerd. In de directe omgeving van het onderzoeksgebied zijn wel vondstmeldingen en onderzoeken bekend. In afbeelding 9 worden de genoemde onderzoeken weergegeven.

In 2016 is ten zuidwesten, aangrenzend aan het onderzoeksgebied een archeologisch booronderzoek uitgevoerd door dhr. W. Bosman in opdracht van de PWN (afb. 9, 1). Het onderzoek is niet aangemeld in ARCHIS. Met behulp van de geplaatste boringen zijn rond 0,0 meter NAP mogelijke cultuurlagen waargenomen. Vanwege de landschappelijke ontwikkeling van het onderzoeksgebied is bewoning pas mogelijk vanaf de late ijzertijd waarmee de cultuurlagen op zijn vroegst in deze periode geplaatst kunnen worden (Bosman 2016).

In 2017 is door MUG ingenieursbureau een archeologisch bureau- en booronderzoek uitgevoerd aangrenzend aan de zuidzijde van huidige onderzoeksgebied (Schijer, Kruining, Vaars & Medard 2017)(afb. 9, 2). Met het onderzoek is het oude duinzand aangetroffen waarop een middelgrote kans op sporen en vondsten uit de late ijzertijd-Romeinse tijd geldt. Dit niveau is rond circa 1,0 meter boven NAP aangetroffen. Bij bodemingrepen die dieper dan 1,0 meter boven NAP reiken wordt vervolgonderzoek aanbevolen.

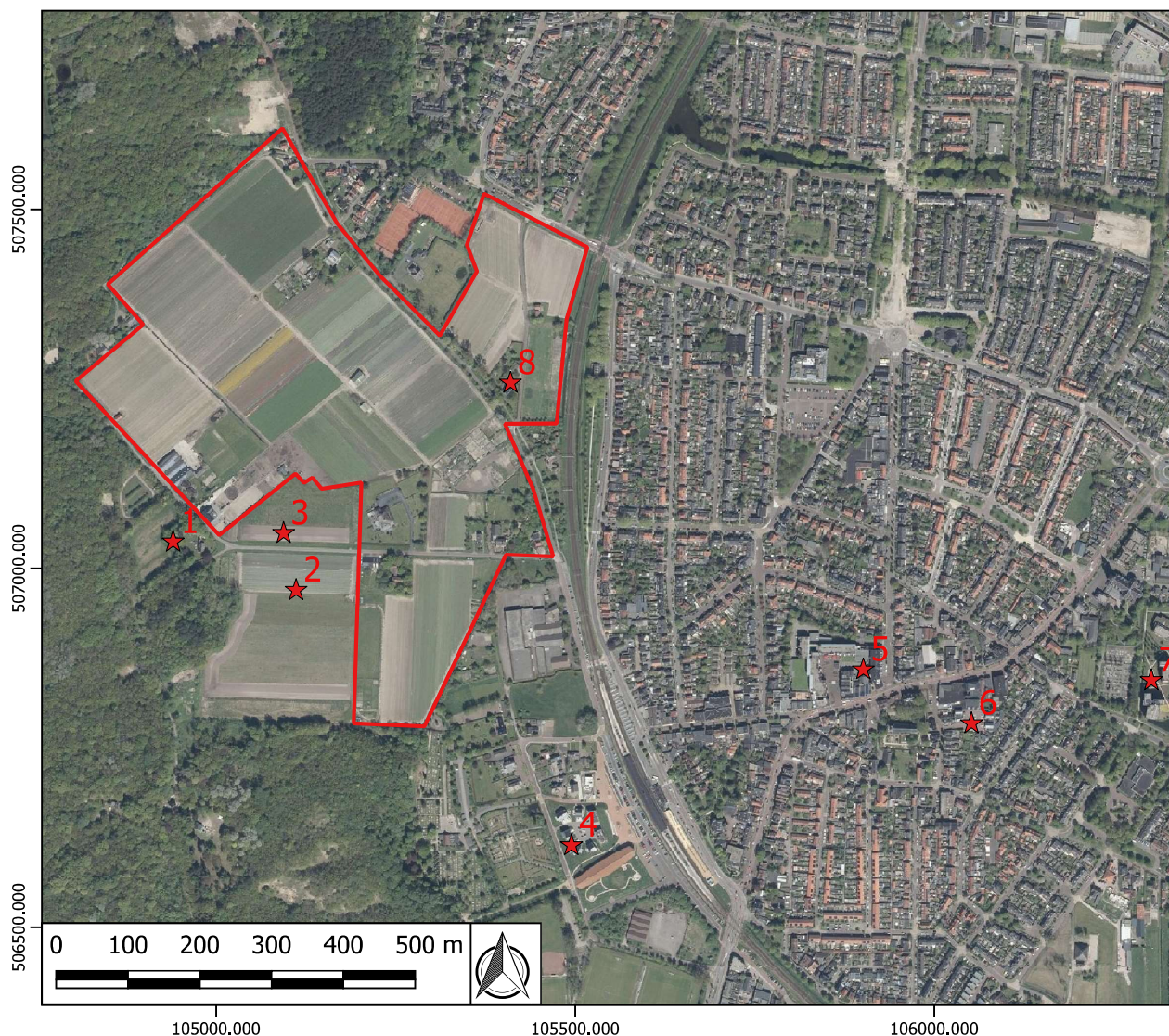
In navolging van het advies dat in 2017 door MUG is uitgebracht is door Hollandia Archeologen in 2019 een archeologische begeleiding uitgevoerd binnen hetzelfde onderzoeksgebied (De Koning & Tuinman *in prep*) (afb. 9, 3). Tijdens de archeologische begeleiding zijn op twee locaties oude lagen aangetroffen. Het betreft een intact profiel in de berm ten zuiden van de Geversweg en direct ten noorden daarvan een ovale opduiking of restant van oud oppervlak op 25 meter ten noorden van het profiel. Het profiel langs de Geversweg toont aan dat in deze berm op 1,70 m onder het maaiveld oude lagen bewaard zijn gebleven vanaf 0,40 m + NAP. Hoewel de diepere lagen door water. In het profiel is een opgevulde geul/duinrel zichtbaar. De oude duinrel is opgevuld met humeuze en zandige lagen en was minimaal 9 meter breed. Uit een van bovenste opvullingslagen komt 12^e eeuwse aardewerk. De ovale opduiking betreft

een zone van circa 18 bij 7 meter met oud oppervlak. Uit de laag is aardewerk verzameld waaronder twee fragmenten van vroegmiddeleeuws aardewerk (750-900). De top ligt hier op +0,90 m NAP.

In 2013 is ter hoogte van het huidige provinciaal depot van Noord-Holland een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Hier is de natuurlijke gelaagdheid plaatselijk intact onder een bouwvoor van circa 1,0 meter (afb. 9,4)(Langeveld Van den Brink 2013). Gedurende het proefsleuvenonderzoek zijn enkele sporen uit de Romeinse tijd aangetroffen en een verkavelingssysteem uit de 19^e eeuw. De vondsten bestaan uit een inheems Romeinse spinklos en enkele scherven uit deze periode. De archeologische vlakken zijn aangelegd op een niveau tussen circa 0,5 en 0,8 meter -NAP op de kwelderafzettingen die bestaan uit gelaagde klei- en zandbandjes.

Circa 1000 meter ten oosten van het onderzoeksgebied, nabij de historische kern van Castricum zijn in het verleden tal van onderzoeken uitgevoerd. Onder andere bij onderzoeken rondom het Bakkerspleintje (Lange 2006)(afb. 9, 5), de Dorpsstraat (Corver 2011)(afb. 9, 6) en De Boogaert (Verduin & De Koning 2013)(afb. 9, 7) zijn nederzettingssporen aangetroffen afkomstig vanaf de late ijzertijd tot en met de vroegmiddeleeuwen, latemiddeleeuwen en de nieuwe tijd.

Hoewel binnen het onderzoeksgebied geen archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden, is in 2007 door kwartair geoloog P. Vos, Deltares een bodemprofiel gedocumenteerd in een bouwput. (Vos 2015, 197)(afb. 9, 8). Het bodemprofiel toont een cultuurlaag vanaf 0,5 meter boven NAP tot circa 0,6 meter onder NAP. Aan de hand van aardewerk kan deze cultuurlaag gesplitst worden tussen een cultuurlaag uit de late middeleeuwen met direct daaronder een cultuurlaag uit de Romeinse tijd.

Afbeelding 9. Luchtfoto van het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied ligt binnen het rode kader. De besproken archeologische onderzoeken bevinden zich nabij de rode sterren.

7. Gespecificeerde archeologische verwachting

<i>Periode</i>	<i>Verwachting</i>	<i>Diepte van de te verwachten resten</i>	<i>Omschrijving van de te verwachten resten.</i>
late bronstijd-midden ijzertijd	Niet van toepassing	Op de strandwal, onder het zand van de oude duinen.	Akkerlagen, (paal)kuilen, greppels en (water)kuilen of -putten. Het vondstmateriaal kan bestaan uit aardewerk, metalen voorwerpen, dierlijk botmateriaal, houten en benen voorwerpen. Botanische resten als planten, zaden en pitten.
Late ijzertijd-Inheems Romeinse periode	Hoog	Op wadplaat/kwelder onder het oude duinzand.	Akkerlagen, (paal)kuilen, greppels en (water)kuilen of -putten. Het vondstmateriaal kan bestaan uit aardewerk, metalen voorwerpen, dierlijk botmateriaal, houten en benen voorwerpen. Botanische resten als planten, zaden en pitten.
Vroege middeleeuwen	Hoog	Op wadplaat/kwelderrug onder het oude duinzand.	Wegniveau's, karrensporen, akkerlagen, (paal)kuilen, greppels en (water)kuilen of -putten. Het vondstmateriaal kan bestaan uit aardewerk, glas, leer, metalen voorwerpen, dierlijk botmateriaal, houten en benen voorwerpen. Botanische resten als planten, zaden en pitten.
Late middeleeuwen	Hoog	Op de oude duinen, direct onder de bouwvoor.	Wegniveau's, karrensporen, akkerlagen, (paal)kuilen, greppels en (water)kuilen of -putten. Het vondstmateriaal kan bestaan uit aardewerk, glas, leer, metalen voorwerpen, dierlijk botmateriaal, houten en benen voorwerpen. Botanische resten als planten, zaden en pitten. Muurresten
Nieuwe tijd	Hoog	Op de oude duinen, direct onder de bouwvoor.	Wegniveau's, karrensporen, akkerlagen, (paal)kuilen, greppels en (water)kuilen of -putten. Het vondstmateriaal kan bestaan uit aardewerk, glas, leer, metalen voorwerpen, dierlijk botmateriaal, houten en benen voorwerpen. Botanische resten als planten, zaden en pitten. Muurresten

Het onderzoeksgebied is vanaf de late ijzertijd bewoonbaar. Resten uit de late ijzertijd/inheems Romeinse tijd zullen waarschijnlijk op de wadplaat/kwelder liggen onder de oude duinen. Indien aanwezig geldt dit ook voor sporen uit de vroege middeleeuwen. Voor deze periodes geldt dat de exacte dieptes van de niveaus onbekend is. Archeologische niveaus uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd zullen op de oude duinen liggen. Deze niveaus kunnen direct onder de bouwvoor aanwezig zijn. Waarneming in de directe omgeving hebben uitgewezen dat mogelijk archeologische niveaus tussen 1,0 meter + NAP tot 0,6 meter - NAP aangetroffen zijn. In de directe omgeving van het onderzoeksgebied zijn in het verleden vanaf de late ijzertijd tot en met de nieuwe tijd vondsten en sporen aangetroffen. Hierdoor geldt voor deze periodes een hoge verwachting op het aantreffen van archeologische resten.

8. Conclusie en advies

Voor het archeologisch bureauonderzoek naar de onderzoekslocatie ten westen van het dorp Castricum, gemeente Castricum (NH) zijn de relevante bodemkundige, historische en archeologische gegevens in kaart gebracht.

In de bestemmingsplannen is het huidige archeologieregime vastgelegd (www.ruimtelijkeplannen.nl). Binnen het onderzoeksgebied zijn twee archeologische regimes van toepassing. De twee regimes betreffen Waarde Archeologie-2 en Waarde Archeologie-5 (afb.3). Bij de terreinen met Waarde Archeologie-2 geldt dat indien bodemingrepen groter zijn dan 500 m² of dieper is dan 0,4 m vanaf het maaiveld reiken, archeologisch vooronderzoek verplicht is. Bij de terreinen met Waarde Archeologie-5 geldt dat indien bodemingrepen groter zijn dan 500 m² of dieper is dan 0,6 m vanaf het maaiveld reiken, archeologisch vooronderzoek verplicht is.

De Castricumse Zanderij dankt zijn naam aan de zandafgraving die er vroeger plaatsvond. Aan het eind van de 19^e eeuw is het gebied geheel afgegraven en zijn de jonge duinen verdwenen. Voor het vervoeren van zand werd vanaf circa 1860 gebruikgemaakt van smalspoor met lorries (<https://onh.nl/nieuws/tuinderslorrie-keert-terug-in-castricumse-bollenstreek>)(afb 8). Het onderzoeksgebied ligt op de vroegste geraadpleegde kaarten midden in een duingebied. Rond halverwege de 19^e eeuw ligt het onderzoeksgebied in de duinen. Er is geen bewoning zichtbaar binnen het gebied.

In de directe omgeving van het onderzoeksgebied zijn in het verleden vanaf de late ijzertijd tot en met de nieuwe tijd vondsten en sporen aangetroffen. Hierdoor geldt voor deze periodes een hoge verwachting op het aantreffen van archeologische resten. Waarneming in de directe omgeving hebben uitgewezen de archeologische niveaus tussen 1,0 meter + NAP tot 0,6 meter - NAP aangetroffen zijn.

Advies

Er is een hoge verwachting op het aantreffen van archeologische sporen uit de late ijzertijd tot en met de nieuwe tijd. Vanwege deze hoge verwachting wordt aanbevolen om bij alle toekomstige bodemroerende activiteiten binnen het onderzoeksgebied archeologische onderzoek uit te voeren.

Hoe dit vervolgonderzoek er uit dient te zien is afhankelijk van de geplande bodemroerende werkzaamheden. Bij voorkeur wordt een verkennend archeologisch booronderzoek uitgevoerd (protocol 4003). Hiermee kan inzicht worden verkregen in de vormeenheden van het landschap die van invloed zijn op de locatiekeuze in het verleden. Doel van het onderzoek is het uitsluiten van archeologisch kansarme zones en het selecteren van kansrijke zones.

Wij wijzen erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Literatuur

Bosman, W.J. 2016: Zanderij - Parkeerplaats en Tuintje vnan Kijk-Uit, Noordholland Duinreservaat, gemeente Castricum, *Hollandia reeks 652*.

Deelen, D. van, 1981: *Historie van Castricum en Bakkum*. Tweede druk. Uitgeverij Pirola, Schoorl.

Corver, B.A., 2010: Inventariserend veldonderzoek, karterende en waarderende fase door middel van proefsleuven, *B&G rapport 1084*

Koning, J. de & K.T. Salomons, 2017: In het hart van het Oer-IJ gebied. Archeologisch onderzoek Grote Ven in Castricum, *Hollandia Reeks 625*, Zaandijk.

Koning, J. de & N.C. Tuinman, *in prep*: Archeologische begeleiding Castricum Zanderij.

Lange, S., 2006: Het Bakkerspleintje in Castricum. Inventariserend veldonderzoek op het Bakkerpleintje, gemeente Castricum, *AAC Publicaties 31*.

Langeveld, M. & V. van den Brink, 2013: Castricum - Zanderij Zuid verkennend archeologisch proefsleuvenonderzoek en inventariserend booronderzoek, *Zuidnederlandse Archeologische Notities 286*.

Numan, A.M., 2005: *Noord-Hollandse kerken en kapellen in de Middeleeuwen, ca. 720-1200. Een archeologische, bouwhistorische en historische inventarisatie*. Walburg Pers, Zutphen.

Schrijer, E., M.E. van Kruining, J.P.L. Vaars & A. Medard, 2017: *Bureau- en booronderzoek Castricum, Geversweg (Zanderij), gemeente Castricum (NH)*.

Verduin, J.T. & J. de Koning, 2013: Archeologische opgraving Castricum - De Boogaert, *Hollandia reeks 446*.

Vos, P.C., 2015: *Origin of the Dutch coastal landscape*, Groningen.

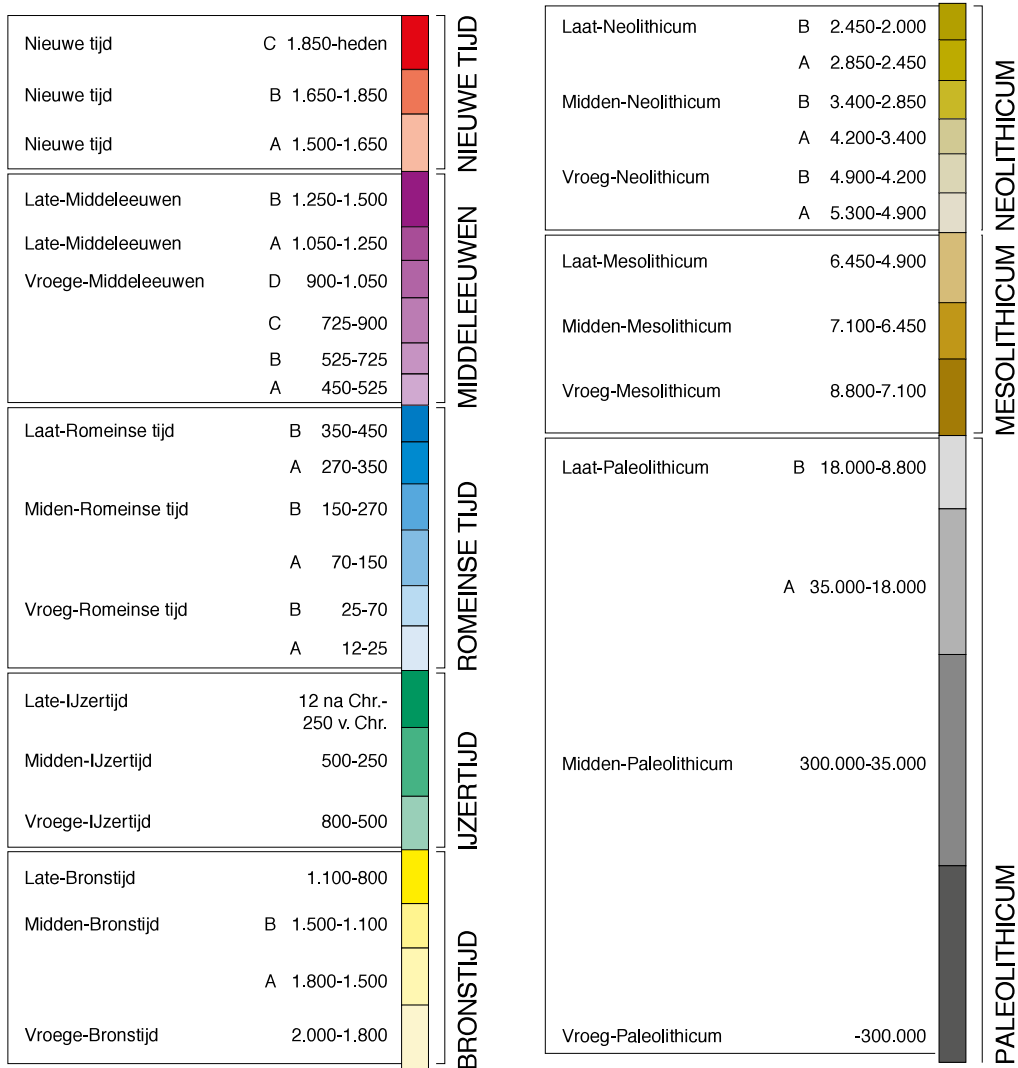
Bijlagen

Inhoudsopgave

Bijlage 1: Archeologische perioden

Bijlage 2: Archeologische stappenplan

Bijlage 1: Archeologische perioden

Bijlage 2: Archeologische stappenplan

In het “stappenplan archeologie” wordt aangegeven welk traject bij planvorming bewandeld moet worden als het gaat om het inpassen van archeologische waarden en verwachtingen. Het is van groot belang om in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming rekening te houden met de archeologische waarden en verwachtingen en wel voordat men aanvangt met de globale invulling van een plangebied.

Het stappenplan gaat uit van een brede inventarisatie van wat er bekend is over de archeologische waarden. Op basis daarvan wordt zeer gericht ingezoomd op voor het plan(gebied) relevante archeologische informatie. Na iedere stap wordt beredeneerd gekozen voor meer diepgaand onderzoek op specifieke plekken, zodat uiteindelijk voldoende bekend is over aanwezige vindplaatsen om gemotiveerde afweging in het ruimtelijke-orderingsproces te kunnen maken.

I. Bureauonderzoek

Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie - aan de hand van bestaande bronnen - over bekende of verwachte archeologische waarden binnen of relevant voor het plangebied. Daarnaast moet het bureauonderzoek inzicht bieden in eventueel benodigd inventariserend onderzoek (stap II, zie onder). Een bureauonderzoek bestaat uit een archief- en literatuuronderzoek van archeologische en bodemkundige gegevens die bij RCE, provincie, gemeente en/of andere instanties (b.v. universiteiten, musea) bekend zijn over het betreffende gebied. Het Bureauonderzoek dient de volgende aspecten te behandelen:

- * aangeven wat de aanleiding is voor het bureauonderzoek en om welk gebied het gaat. Dit in verband met het bepalen van het onderzoekskader;
- * beschrijven van het huidige gebruik van de locatie op basis van beschikbare relevante gegevens;
- * beschrijven van het historische grondgebruik of de historische ontwikkeling van het gebied op basis van geofysische, fysische en historisch geografische gegevens
 - o een korte impressie over de onstaansgeschiedenis van het landschap
 - o een impressie van de bewoningsgeschiedenis;
- * beschrijven bekende archeologische waarden
 - o archeologisch waardevolle terreinen zoals deze zijn opgenomen in het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de RCE. Dezelfde terreinen zijn tevens opgenomen op de Archeologische Monumentenkaarten (AMK) van de provincies. Archeologisch waardevolle terreinen genieten wettelijke bescherming (ex artikel 3 en 6 van de Monumentenwet) of dienen een planologische bescherming te krijgen binnen het bestemmingsplan;
 - o archeologische vindplaatsen zoals deze in het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de RCE aanwezig zijn. Clustering van vindplaatsen kan wijzen op de aanwezigheid van bewonings-sporen uit het verleden;
- * beschrijven van de archeologische verwachtingen en opstellen van een gespecificeerd en onderbouwd verwachtingsmodel van de verwachte archeologische waarden:
 - o aan de hand van de door de RCE ontwikkelde Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. Gebieden met een hoge of middelhoge archeologische verwachtingswaarde of trefkans komen in ieder geval voor een nader archeologisch

- onderzoek in aanmerking;
- o aan de hand van een meer gedetailleerde provinciale c.q. gemeentelijke verwachtingskaart;
- * rapportage met daarin advisering ten behoeve van het vervolgtraject gerelateerd aan de verschillende stadia van het planvormingsproces.

II. Inventariserend veldonderzoek (IVO)

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het zeer gericht aanvullen en toetsen van de uitkomsten van het bureauonderzoek. Stapsgewijs wordt bekeken óf er archeologische waarden aanwezig zijn en zo ja, wat dan de aard, karakter, omvang, datering, gaafheid, conservering en relatieve kwaliteit is. Ten behoeve van een IVO dient een Programma van Eisen (PvE) opgesteld te worden. In principe wordt het IVO uitgevoerd op basis van een Plan van Aanpak (PvA).

Het onderzoek kan bestaan uit de volgende methoden:

- * non-destructieve methoden: geofysische methoden ;
- * weinig destructieve methoden: oppervlaktekartering, booronderzoek, sondering (putjes van maximaal een vierkante meter);
- * destructieve methoden: proefsleuven.

Welke methoden (kunnen) worden ingezet hangt af van de locatie en vraagstelling. De onderbouwing voor de in te zetten methoden is in het bureauonderzoek gegeven. Een inventariserend veldonderzoek moet leiden tot een waardering en een archeologisch inhoudelijk selectieadvies.

Nadere toelichting onderzoeksmethoden: 1 en 2: Bij non-destructieve methoden moet men denken aan elektrische, magnetische en elektromagnetische methoden, eventueel in combinatie met remote sensing technieken.

Bij weinig destructieve methoden gaat het om oppervlaktekartering en booronderzoek. Dit houdt in dat het plangebied wordt gekarteerd door middel van het “belopen” van akkers en weilanden, waarbij gezocht wordt naar aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden. Daarnaast wordt door middel van boringen onderzocht hoe het staat met de bodemopbouw, en of er archeologische lagen of indicatoren te onderscheiden zijn. De aangetroffen vindplaatsen kunnen vervolgens nader bekeken worden met een meer diepgaand booronderzoek . Dit levert nadere informatie over de omvang en waardering op. Soms is het nodig om in dit stadium proefputjes te graven. Een proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd indien uit de minder destructieve onderzoeksmethoden is gebleken dat er in een plangebied waardevolle archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Door middel van het graven van een aantal proefsleuven kunnen de exacte begrenzing, de datering en de graad van conservering van een vindplaats worden onderzocht. Uit het proefsleuvenonderzoek moet blijken of een vindplaats behoudenswaardig of zelfs beschermenswaardig is. Is dit het geval, dan zal bekeken moeten worden of de vindplaats ingepast kan worden in het plan. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat in eerste instantie uit van behoud van het bodemarchief in situ (ter plekke in de bodem).

Eventueel: III. Opgraven ofwel archeologisch vervolgonderzoek

Indien het niet mogelijk is een 'behoudenswaardige of beschermenswaardige' vindplaats in situ te bewaren, zal het hier aanwezige bodemarchief voor het nageslacht bewaard dienen te worden door middel van een vlakdekkend onderzoek. Alleen dan is deze stap (stap III) noodzakelijk.

Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)